

Feminismotik naziogintzara hurbilketa bat Azurmendi bidelagun

Idurre Eskisabel Larrañaga

Kazetaria eta UPV/EHUko Kazetaritza II Saileko irakaslea

Nazioa feminismoarekin elkarrekintzan pentsatu beharraz (eta alderantziz)

«Berdin da aberriaz ari zaren edo maitemintzeaz, genero arauk dena zeharkatzen dute». Beste hainbat gauzaren artean horixe esan zuen Karmele Jaio idazleak joan den urte hondarrean (zehazki, 2019ko abenduaren 10ean) *Aitarene etxea* liburuaren harira ETB1eko *Ahoz aho* saioan Ilaski Serrano kazetariak egin zion elkarrizketan. Esaldi berean jarri zituen Jaiok aberria eta maitemintzea; esaldi berean eta elkarrekin harremanean. Ez da sarri gertatzen. Ez, behintzat, metafora epikoren batean maitemina aberriarenganako ez bada. Osterantzean, ondo bereizita agertu ohi zaizkigu aberria eta maitemintzea: auzi handien eremuko esaldietan lehendabizikoa; egunerokotasun txikiari lotuta bigarrena...

Nolanahi dela, gure jendartean asko pentsatu dugu aberriaz, nazioaz, herriaz...; komunitatea eta kolektiboa antolatzeke modu behinenez. Esango nuke, hain zuzen ere, aberriaz, nazioaz hainbeste pentsatzeak eraman gaituela gaur arte herri gisa irautera; oraindik ere, milaka jenderen gogoaren eta bizi praktiken bidez, egunero-egunero Euskal Herria egikaritzera. Pentsatzeak, eta, jakina, egiteak –pentsatzea egiteke modu bat dela ahaztu gabe–.

Gainera, gogoeta-ekintza hori ez da linbo batean egin, baizik eta denbora eta leku zehatzean kokatuta: lurralde konkretuan iltzatuta eta garai bakoitzeko munduarekin elkarrizketan nahiz eztabaidan; sasoiari sasoiari pentsamendu ildo eta praxi politikoekin elkarrekintzan. Esaterako, nazio auziaren eta marxismoaren arteko harreman, gurutzaketa eta tentsioez zenbat ez ote zen pentsatu, idatzi eta egin hamarkada luzetan, bereziki joan den mendeko 60-70ekoetan eta 80koen hasieran.

Aldiz, feminismoarekin elkarrizketan, elkarrekintzan nahiz eztabaidan oso gutxi pentsatu da nazioaz, aberriaz, herriaz –Euskal Herriko mugimendu feministaren zati batek landutako ildoak salbuespen–. Izan ere, aberriaz, nazioaz, herriaz pentsatu duten horiek ez diote feminismoari aitortu munduari –hau da garaian garaiko bizi baldintza eta jendarte harremanen antolaketari– osotasunean begiratzeko besteko kategoriarik; ideologia zutointzaile izateko gaitasunik. Ez diote aitortu mundua esplikatu dezakeen paradigma izaerarik. Aitzitik, albo (edo azpi) problematika baten pentsamendutzat eduki dute: *emakume* izendatutako *beste* partikularraren kontutzat.

Baina Karmele Jaiok dioen moduan, gaur egun saihestezina zaigu ikustea generoak, sexu-genero sistemaren antolaketa zehatzak –eta hartatik eratorritako menderakuntzek– guztia zeharkatzen dutela: ohikotan eremu erabat intimoan kokatu eta kudeatutako maitemintzea bezala, baita eremu publikoaren goiko puntara altxatutako aberrigintza ere. Hau da, saihestezina zaigu mundua ulertzeko eta harekin elkarrizketan eta elkarrekintzan aritzeko feminismoa aintzat hartzea. Batetik, hainbeste urtetan metatutako pentsamendu, ekintza, borroka politiko nahiz genealogia zabalak –eta horren denaren ondorioz bizi praktiketan eragindako aldaketek– ukaezina egiten dutelako feminismoaren zilegitasuna ez ezik ezinbestekotasuna. Bestetik, azken boladan, munduaren gure parte honetan, mobilizazio eta saretze gaitasun handienetakoa duen ildo politikoa dela erakutsi duelako, eraldatze ahalmenez betea.

Horrenbestez, egun, nazioaz taxuz pentsatu nahi bada, ezinbestekoa da feminismoarekin elkarrizketan pentsatzea. Eta feminismoak ezinbestekoa du nazio auziaz pentsatzea, baldin eta bokazio duen bezala ideologia eta praxi politiko emantzipatzaile holistikoa, orohartzailea izango bada. Are eta gehiago aintzat harturik askatze bide orohartzaile hori osatzeko bidean dekolonialismoa dela feminismoari loratu zaion azken barne ziztada. Funtsean, ardatz geopolitiko mendebaldar nagusitik bazterreko feministek (afrikarrek, asiarrek, latinoamerikarrek...) feminismoaren ildo nagusiaren mendebaldezentrismoari egindako kritika zorrotza; besteak beste, estatu-nazio handi eta azpiratzaileen eredura moldatuta egoteari eta horien logikara egokituta pentsatu eta ekiteari. Orobat, feminismoak ezinbestekoa du nazio auziaz pentsatzea, kontuan izanik Euskal Herriko V. Jardunaldi Feministetan (mugimenduaren bat-egite ekitaldi nagusian) gai horri buruzkoa izan zela eztabaida handienetakoa.

Sen (eta kezka) horretatik abiatutako proposamena da honakoa: feminismoaren eta nazio auziaren arteko elkarrizketa eta eztabaidarako giltzadura batzuen zirriborroa. Eta, nola ez, gonbidapen bat hona dakarzkidan bateragune posibleez gainerako beste batzuk bilatzekoa eta bien arteko harremana zabaltzekoa. Niri dagokidan honetan, Joxe Azurmendi hartu dut bidelagun. Batetik, nazioaz eta herriaz pentsatzeko haren ildo aspaldidanik zaidalako oso iradokitzailea, eta, bestetik, haren muineko pentsamenduan sumatzen ditudalako pentsamendu feministaren hondoko itsaslasterren arrastoak.

Ildo horretatik, aurrera egin baino lehen ezinbestekoa zait Sandra Harding edota Donna Haraway pentsalari feministek epistemologia garaikideari egindako ekarpena aipatzea: hots, ezagutza guztia dela kokatua, eta proposatzailearen testuinguruak (sexu-generoak, arrazak, jatorriak, klaseak, kulturak...) baldintzatuko duela. Hots, norberaren bizipen, sentipen, nahi eta helburuek.

Beraz, argi gera bedi proposamen hauen oinarria dela feminista eta abertzalea naizela. Alegia, emakume naizen heineko bazterketen bizipenek lagundu didatela jabetzen herri ukatuko eta hizkuntza azpiratuko kide gisa bizi izan ditudan hainbat bazterketaren nondik norakoaz, eta alderantziz. Hor loratu direla nire min politikoak, hor loratu direla nire borroka politikoak, eta hor loratu dela beste menperakuntza batzuekiko nire kidetasun eta elkartasun politikoa.

Nondik gatoz, non gaude

Herrigintzaren eta feminismoaren arteko egungo giltzadurak non egon daitezkeen ikusi aurretik, nago inportantea dela orain artekoan gertatu denari bistadizoa botatzea, ulertzeko nola gauzatu den bien arteko harremana, ezarian bada ere. Hori ulertzea ezinbestekoa begitantzen baitzait datorkeenari artez heltzeko.

Nola ikusi du nazioegintzak, abertzaletasunak, sexu-generoaren auzia?

Karmele Jaioren baieztapenera itzuliko naiz: sexu-genero sistemak dena zeharkatzen du, maitemintzea bezala, baita aberrigintza ere. Teoria feministaren eskutik oraintsu iritsi gara ideia hori nazio eta herriaren inguruko azterketa eta praxi politikora aplikatzera; hau da, ideiarene jabeakuntzara, formulaziora eta aplikaziora. Baina gertakaria, nahiz eta ikusezin, hor zegoen lehendik. Beraz, sexu-genero sistemak betidanik eragin du nazio auzian aldaera bikoitzean: batetik, eragin du aberria, herria, formulatzeko, eraikitzeo, eusteko eta iraunarazteko ibilbidean. Bestetik, eragin du ifrentzuan: herri, nazio edo aberri gisako zapalkuntzan. Bi ondoriotan laburbilduko nuke: 1) Nazioaren eraketa eta berreraketa prozesu etengabeoan beti egon dela eta egongo dela eragiten sexu-genero sistema. 2) Nazio zapalkuntza prozesuan etengabe egon dela eta egongo dela eragiten sexu-genero sistema. Baina, nola gertatzen da? Nola operatzen du prozesu horietan?

Miren Llona historialariak Euskal Herriko langile klaseak bere identitatea nola eraikitzen duen aztertzeo baliatutako ideia batetik abiatuta saiatuko naiz hurbilketa egiten. 'La construcción de la identidad de la clase obrera en el País Vasco. Género y respetabilidad de clase, dos realidades inseparables' artikuluan dio XIX. mende barrenean langile klasearen aurka genero eduki estigmatizatzaileak baliatu zituela klase ertain sendotzen hasiak harekiko diferentzia eta nagusitasuna markatzeko. Bizkaiko Meatzaldeko langileen gainean klase ertainetik egindako irudikapenak eta jaurtitako epaiak jartzen ditu adibide.

Finean, beren bizimodu eta bizi baldintzetatik abiatuta –jende kopuru handia aterpe berean bizitzen sexu bereizketa gabe eta familiara mugatu barik, domestikoez aparteko jardueretan aritu beharra...–, moralitate urri eta promiskuotzat epaitzen zituzten emakume haiek. Hau da, klase ertainak zedarritutako feminitate arautik erabat kanpokotzat. Gainera, epai horren bidezko genero estigma ez zen emakumeetara mugatzen, baizik eta, aldi berean, langile klaseko gizontasunak gaitzesteko –eta maskulinitate arau egokitik uzteko– bidea zen. Izan ere, klase ertainaren begietara ez ziren, batetik, emakumeen promiskuitatea eragozteo gai, eta, bestetik, hartaz baliatzen ziren. Azken buruan, emakumeak estigmatizatuz, langile klasearen sexu-genero sistema osorik jartzen zen ituan, gizatasunarekin baino piztiekin berdinduz. Horrenbestez, erraza zitzaion klase ertainari bere burua haien gainetik eta oso bestelako ikustea.

«Klaseen arteko muga eta hesi modernoan eraikuntzan genero eduki estigmatizatzaileen erabilera ohikoa izan da», ondorioztatzen du Llonak horretatik gutxitik. Angela Davisen *Emakumeak, arraza eta klasea* liburuan ere jasotzen da nola sexu-genero estigmatik gaitzesten, gutxien eta azpiratzen diren AEBetako beltzak.

Han ere, promiskuitatea emakumeak itsusteko eta, horren hurrenkeran, piztien pareko gizon deskontrolatuak.

Orokorrean, ausartzen naiz esatera gure zibilizazio mendebaldar-patriarkal honetan behin eta berriro saiatu eta frogatutako azpiratze estrategia dela mendean hartu beharreko kolektiboaren sexu-genero sistema gaitzestea. Promiskuitatea, piztiakin berdintzea, irrazionalitatearekin. Emakumeak bereziki estigmatizatzen dira gizonezkoak ituan jartzeko, eta, funtsean, menderatutako kolektibo osoaren gutxiagotasuna eta ez-askitasuna agerian uzteko.

Beraz, klasearen edo arrazaren araberrako azpiraketan ez ezik, nazio zapalkuntzan ere erabiltzen da menderatze estrategia hori. Euskal Herrian badakigu zerbait horretaz; pentsa nola irudikatu duten mendeetan hemengo biztanleen sexu-genero antolakuntza gure bertso ofiziala idatzi duten Frantziaren eta Espainiaren begiek: sexu irritu neurrigabeak hartutako jende talde piztitua, Codex Calixtinusen jasotzen denez; deabruaren menpeko lizun diren sorginen lurraldea, De Lancre eta, oro har, Inkisizioaren arabera...

Balirudike iraganeko kontuez ari naizela erabat; baina, orainera etorrita, azken urtetako hemerroteki begirada bat botatzea aski da ohartzeko emakume abertzaleen nolako irudikapena egiten duten Frantziako eta, batik bat, Espainiako kronista ofizialek: edo promiskuo/limurtzaile –Idoia Lopez Riañoren bizkar eraikitako estereotipoa–, edo itsusi/mari-mutil –*las nekane*s izendatutako estereotipoan barne bildutakoak–. Batzuk zein besteak sorginak, nolana; feminitate arauzkotik urrunekoak.

Baina, hori hala bada, azpiratutako kolektiboak nola egiten dio aurre menperatzaileak ezarritako genero estigmari? Interesgarria da atzera Llonarengana jotzea: «Saillkapen gutxiesle horien kontrako erresistentzia planteamendu defentsiboetatik egin da, eta horretarako bestelako genero erreferente sinbolikoak eratzea izan da zutoin nagusia». Aurrerago: «Klase identitate positibo bat eskuratzeko ohoragarritasunaren konkista ezinbestekoa izan da, eta horretan maskulinitate eta feminitate ereduak gurutzatzen dira behin eta berriz». Ildo horretatik, Meatzaldeko langile klaseak burgesiak egindako erretratu gaitzesletik oso bestelako irudikapena egingo du euren feminitate ereduaz, defentsiboki, errespetagarritasuna baitu xede. Baina, era berean, errespetagarritasuna klase ertainak markatutako balioetatik aparte eraikiko du. Llonak dioskunez, zehazki, aurrena *emakume indartsuaren* eredu eraikiz, eta, ondoren, *ama kontzientearena* –bata zein bestea ezarritako genero estigmatik aldenduak, baina, halaber, klase ertainaren feminitate hegemonikotik urrunekoak–.

Hari berari tiraka, abertzaletasunak nola erantzun dio nazio azpiraketarako baliatutako genero estigmari? Eratu al du sexu-genero sistemaren eredu propiorik, eta, batik bat, feminitatearenik? Baiezkoan nago; ezinbestean egin duela. Alde batetik, gaitzespenarekiko erreakzioan, defentsiboki, baina baita ere distintzioaren bila. Hau da, batetik, bere gaineko estatu hegemoniek itxuratutakoaren kontra, moralitate horren arabera bertutearen goia litzatekeen eredu bat sortu dutela emakumetasun egokia definitzeko: ama aratz, guztiz besteei emana, desira propiorik gabea... ia sortzez garbia. Bestetik, emakume indartsu eta langilea da, erresistentea, matriarkatuaren irudikapen asmatuzkoaren ildotik beregaina, ekintzailea, jarrera limurtzaile urrikoa... Horrenbestez, urrun geratzen da feminitate hegemonikotik.

Gainera, nazio auziak berekin du gatazka politikoa –garaien arabera adierazpen modu eta intentsitate diferenteetako, baina sakonean gatazka–, eta gatazka ezin da ulertu sexu-genero irudikapenik gabe eta sexu-genero irudikapena gatazka politikoa eraginik gabe. Alde horretatik, nago harreman horrek feminitate eredu propioan sakondu egiten duela, besteak beste, nazio auziaren bizipena izan delako emakume asko feminitateari atxikitako eremu pribatutik publikora eraman duena, eta, horrenbestez, bestelako emakumetasun bat gorpuztera –adibidez, Emakume Abertzale Batzako mitinlariak, andereñoak, armak hartu dituzten emakumeak, askotariko praktika politiko eta erresistenteetara lerratuak...–.

Nazio auzi eta genero estigma dinamika hori etengabea da. Horren froga, asko ez dela, zehazki, iazko abenduaren 3an, Espainiako Kongresuaren osaketaren harira *El Mundo* egunkari espainiarrak webgunean plazaratutako argazki erreportajea, sorgintzat (adiera gutxiesgarrian) jotzen zituzten EH Bilduko Mertxe Aizpurua eta Bel Pozueta, haien itxuratik abiatuta, ustezko zatartasuna eta janzteko zein orrazteko trakeskeria nabarmenduz. Hots, feminitate araukotik kanpo egotea egotziz.

Laburbilduz, eta hasierako galderak berriro ekarrita, esan dezakegu nazio auziak sexu-genero sisteman eragin duenik? Eta, harago joanik, esan dezakegu abertzaletasunak hegemonikoa denetik aldentzen den genero eredurik eratu duenik? Baiezkoa erantzungo nieke galdera biei, eta, gainera, azpimarratu batak dakarrela bestea. Izan ere, zapalkuntza-erresistentzia dinamika bat da nazio auziaren muina, eta zapalkuntzarako erabilitako mekanismoetako bat da genero estigma (batez ere, emakumeengan zamatua). Erresistentziaren parte da estigma horri aurre egitea genero egokitasun eredu berriak eraikiz, eta, abiaburuan eredu hegemonikoaren arabera balioztatzea helburu izan arren, eraikuntza horren emaitza feminitate arau nagusitik aldentzen diren ereduak dira, hala nola emakume indartsu, erresistente eta beregaina. Nolanahi ere, ezarian eginiko ariketa da, eta askotan emakumeentzako ondorio emantzipatzaile urrikoa. Baina uste dut horren gaineko gogoeta eta praktika feministetan sakontzeak eredu askatzaileetarako bide oparoa zabal dezakeela. Esaterako, azken urteetan ikusi dugun sorginaren birjabetzea adibide polita delakoan nago.

Euskal Herriko feminismoak nola irakurri du nazioa?

Dudarik gabe, naziogintza eta feminismoaren arteko harremana alde biko da. Beraz, feminismoak, eta, zehazki, Euskal Herriko mugimendu feministak –pentsamendua zein praktika denetarikoak biltzen dituen adiera zabalean– nazio auziarekin izan duen harremanari begirada botatzea ezinbestekoa da.

Zalantza, eta, horrenbestez, galdera honekin abiatu nahiko nuke hausnarketa: Euskal Herriko feminismoaren historia, kontakizuna, ulerkera, definizioa... ez ote da egin aurreko puntuan adierazitako nazio auzi eta sexu-genero sistemaren arteko harremana behar beste aintzat hartu gabe? Kontuan izan gabe herri zapalkuntza mekanismoetako bat genero estigma ezartzea dela eta horrek erantzun defentsiboak sorrarazten dituela, hala nola moral hegemonikoaren arabera bertuteen esajerazioak. Halaber, saihestuz genero eredu berriak, bereziki, feminitate eredu berriak eratzen

direla, hegemonikotik bestelakoak, baina, era berean, kontrahegemonikotik diferenteak?

Zehazki, honi buruz ari naiz: Euskal Herriko pentsamendu eta praxi feministaren ernamuina ildo politiko ezkertiar eta liberaletan –baina nazio auziari dagokiola ardatz frantziar eta espainiarretan– kokatzen ziren emakumeetara eta haien borroketara mugatzeaz. Eta, bereziki, Emakume Abertzale Batzaren bueltan eraturako mugimendu hura guztia feminista izendapenetik kanpo uzteaz, katolizismoarekin zuten loturagatik, eta, batik bat, estatu-nazio handien logikatik egindako ezker-eskuin banaketa murriztailea aplikatzearen ondorioz. Hau da, Katalina Elizegi, Polixene Trabudua, Miren Etxabe edo Elbira Zipitriaren lana ez al dugu arlo honetan begi kolonialekin epaitu? Izan ere, Gayatri Spivak feminista dekolonial indiarrek edota Lolita Chávez K'iche herrikoak ohartarazi diguten bezala, kolonialismoak ez du dimentsio ekonomikoa soilik, baizik eta baita dimentsio epistemologiko eta kultural sakona ere: nor izate indibidual zein kolektiboen eraikuntzarekin, eta hartatik eraturako kontakizunekin zuzen-zuzenean lotuta dagoena. Uste dut, emakume horiek denek indibidualki eta kolektiboki ordezkatzeko duten guztiak merezi duela berrikuspen bat.

Garai hurbilagoetara bagatoz, agerikoagoa da feminismoaren eta naziogintzaren arteko harremana. 60koen amaieran eta 70ekoetan, munduan bezala Euskal Herrian ere feminismoaren indartzea eta gaur eguneraino iritsi zaizkigun ideia eta eztabaida ardatzen egituratzea gertatzen denean, laster sortuko da nazio zapalkuntzaren auzia feminismoaren arazo muinezkotzat hartuko duen mugimendu feministaren ildo. Marxismoarekin elkarriketan ordurako guztiz presente zegoen mugimendu abertzalean zapalkuntza bikoitzaren ideia –hau da, nazio zapalkuntzaren eta klase zapalkuntzaren uztarketa–. Mugimendu feministaren ildo horrek aurreko biei ‘emakume izateagatik zapalkuntza’ erantsiko die, eta, horrenbestez, zapalkuntza hirukoitzaren formulazioa ekarriko du. Gaur arteko bidea egin du adar horrek azken hamarkadotan, garaian garaiko egoera soziopolitikora egokituz eta pentsamendu ildo berriak bere eginez; eta, esaterako, zapalkuntza hirukoitzaren ideia askotariko zapalkuntzen intersektoria eraman du.

Nolanahi ere, Euskal Herriko mugimendu feminista ildo hori baino askoz zabalagoa da; are, oro har, nazio auziaz oso ikuspegi diferenteak barne biltzeaz gain, mugimenduaren zati handienarentzat gai hori erdigunean jartzea ez da lehentasunezkoa izan. Dena den, ausartzen naiz esatera mugimenduaren gehiengoak sentiberatasun berezia izan duela auzi horren zenbait adierazpideretik, hala nola hizkuntza gatazkarekiko, gatazka armatua parametro politikoetan ulertu eta konpontzearen alde zein erabakitze eskubidearekiko.

Baina, hala eta guztiz, esango nuke feminismoaren ulerkeraren muinean nazio auzia jarri dutenen ildo urjentziak eta bakardadeak ezaugarritu dutela: gatazka armatutik eratorritako larrialdiek auzi hori lehenestera ez ezik ia bakartzat hartzera eraman dituela hainbatetan, eta, gainera, bakarrik sentitu direla sarri mugimendu abertzalean, eta, bakarrik, halaber, mugimendu feministan.

Azurmendi eta feminismoa

Abiaburutik adierazi dudan asmoa da feminismoa eta nazioegintza elkarriketan eta elkarrekintzan jartzea. Honezkero, atzera begirakoa egitean, agertu dira dialogo horren parte izan daitezkeen giltzadura batzuk. Abiaburutik adierazi dut, halaber, Azurmendi hartuko dudala bidelagun ahalegin horretan. Ez da hutsetik sortutako hautua. Izan ere, nazioaz hausnartzeko pentsalari iradokitzaileenetakoa zait Azurmendi, eta, gainera, hari irakurri eta aditutakoek behin baino gehiagotan helarazi dute nire gogamenera pentsamendu feministaren zenbait ekarriren eta pentsalari feministaren oihartzuna. Esaterako, gizabereak edota komunitatearen ezinbestekotasunaren aldarriak.

Lehenari helduta, Azurmendik gizakiaz duen ideia, aberetasunaren azpimarra, ezarian lotzen da nire burmuinean teoria feministak, hainbat pentsalariren emariaren bidez, giza kondizioaren ulerkerari egin dion ekarpenarekin. Izan ere, Azurmendirentzat aberea da muinean gizakia, hori du ezaugarri behinena. Aberetasunak ematen dio taldekoitasuna, kooperaziorako gaitasuna, eta aberetasunak ematen dizkio, halaber, hiztuntasuna eta razionaltasun gisa ulertzen den adimena. Hau da, banaezinak dira aberetasuna eta razionaltasuna. Bat dira. Ez da dualismorik. Are eta gutxiago hierarkiarik. Oso urrun dago, beraz, modernitateak eraikitako gizakiaren eredutik: guztiaren gainetik razionala den gizon horretatik, ia gorputzik gabeko –edo, gutxienez, erabat gorputzaren gainetik– dagoen gizon horretatik –kasu honetan zilegi bekit gizaki gizonekin ordezkatzea, eredu horretan gizona delako gizatasunaren patroia–

Esan bezala, ezinbestean, humanoon gorputzasuna azpimarratu eta erdigunera ekarri duen teoria feminista oparoaren doinua sumatu dezakegu Azurmendiren gizaberean. Gorputza erdigunean jartzea, besteak beste, aberetasunaren azpimarra baita, edota arrazoimenarekiko dualismoa eta hierarkia ezabatzea. Gorputza erdigunean jartzea da lan produktibo eta erreproduktiboaren arteko bereizketa eta hierarkia ezabatzea, edota espazio publiko eta pribatuaren arteko banaketa auzitan jartzea.

Horrenbestez, gizaberea pentsalari feminista askoren proposamenekin harremanetan jar daiteke, baina niri bereziki iradokitzailea egiten zait Azurmendiren abere hiztun eta taldekoi horren eta Judith Butlerren gorputz performatzailearen arteko elkarriketa, zeinak etengabeko performance horretan eraikitzen duen bere izatea, dena: gizatasuna. Edo, beste era batera esanda, bien arteko lotura ikustea: izatezko aberetasuna, gorputza, hizketarako gaitasuna. Eta hori guztia taldera emana, taldetasun eta talde arauetara, aberetasun eta gorputzasunetik behin eta berriro errepikatzeke – tarteka apurtzeko– nor izatera heldu arte. Funtsean, gizabere bat taldean osatzen dena; hizkuntzaren bidez eta taldearekin elkarrekintzan egiten dena nor.

Halaber, zeinen ondo uztartzen den Butlerren performancea, etengabeko egitea, Azurmendiren nazio kulturalaren proposamenarekin, zeina egitate amaitu eta finkotik urrun, praxi kolektibo etengabekoa den, dinamikoa eta berritzailea.

Edo iradokitzailea zait baita ere Butlerrek berak, edota Paul B. Preciadok, modernitateko gizon jainkotu autonomo eta autoaskiaren eredu suntsitzaileari aurre eginez azpimarratutako sortzezko zaugarritasuna nola lotzen den Azurmendiren gizabere kooperatiboarekin. Nola lotzen den ideia hori zaintzaren utopiarekin; nola

ezinbestean komunitatera jaio eta bertan egiten den gizaberearen kooperazio derrigorrezkoa, funtsean, zaugarritasunaren onarpena eta zaintzaren aldarrikapena den.

Pentsa zume horietatik abiatuta orain arte ibilitakoetatik zeinen aparteko bideak zabaltzen zaizkigun nazioa, aberria, herria... pentsatzeko eta egiteko. Gorputz autoaski eta militarizatuak beharrean, zaugarritasuna eta elkarren beharra dakarzkigun gorputz indibidual zein kolektiboen ikuspegia: haur gorputz, zahar gorputz, gorputz eri eta ezinduak aintzat hartu eta erdigunean jarriko dituen. Gizaberetasuna bere gordinean. Taldetasuna berezko, ezinbestean.

Bibliografia

- Agirre, Lorea; Eskisabel, Idurre (2019): *Trikua esnatu da. Euskaratik feminismora eta feminismitik euskarara*, Zarautz, Susa. *Lisipe* bilduma 7.
- Azurmendi, Haritz (2019): 'Joxe Azurmendiren abertzaletasun kulturala', *JAKIN* 233-234, 215-240.
- Azurmendi, Joxe (2016): *Gizabere kooperatiboaz*, Donostia, Jakin. *Jakin Irakurgaiak* bilduma 47.
- Butler, Judith (2018): *Genero nahasmendua. Feminismoa eta identitatearen subertsioa*, Andoain eta Donostia, Jakin eta Elkar. *Eskafandra* bilduma 4.
- Llona, Miren (2006): 'La construcción de la identidad de clase obrera en el País Vasco. Género y respetabilidad de clase, dos realidades inseparables', *Vasconia. Cuadernos de historia-geografía* 35, 287-300.
- Preciado, Paul B. (2013): 'Historia política de un cuerpo: asedio, incendio y reconstrucción'. Hitzaldia: San Telmo Museoa, Donostia, 2013-08-23.

JAKIN

Martin Ugalde Kultur Parkea
Gudarien etorbidea, 29
20140 ANDOAIN
943 21 80 92
jakin@jakin.eus
www.jakin.eus